

**MAGISTRUL „ÎNTÂLNIRILOR ADMIRABILE”:
O CONFERINȚĂ DESPRE OMUL
MIHAI DRĂGĂNESCU ȘI O PREZENTARE
A ORTOFIZICII***

Ionuț ISAC

isac.ionut@cluj.astral.ro

ABSTRACT. The article is based on a conference given by the author about *the man* Mihai Drăgănescu, followed by a short presentation of M. Drăgănescu's 'orthophysics' (a philosophical theory, whose aim is to design a model of the whole existence, insisting on its 'deep' level). Thus, orthophysics postulates that beneath the quantum world there is a "*deep matter*", consisting of two principles: *the informatter* (i.e. a matter endowed with informational phenomenological properties like *mental senses*) and *the energy-matter* (i.e. a non-organized matter endowed with energy properties, which can be organized somehow by the informatter). The "Ring of the Existence" ontological model, whose main characteristic is *the universality of informational processes*, consists basically of a circular process: *profundities – the quantum world – the*

* Textul lucrării de față reproduce, în cea mai mare parte, conținutul conferinței susținute de autor la Sesiunea științifică de toamnă a Academiei Oamenilor de Știință din România, dedicată operei științifice a D-lui acad. Mihai Drăgănescu, desfășurată în sala Asociației Generale a Inginerilor din România, București, 12 octombrie 2004. Deși deus la tipar la finele anului respectiv, materialul nu a fost publicat până în prezent, după știința autorului.

macroscopic world and the human subject – and *profundities* again, which may have their seat in orthoexistence. A typical assumption of orthophysics is that that the nowadays paradigm of science (even if very powerful with the description, explanation and prediction of physical events) would not be able to account for *information, the mental processes* as well as for *the phenomenon of life*. Thus, *the world considered as a whole* (physical forces and information within the living beings) remains longer unexplained. There must be a weakness of nowadays *structural science*, since it has proven inability of explaining the living as well as of grasping the existence of a “deep matter”.

Despre viața și opera academicianului Mihai Drăgănescu se pot spune foarte multe lucruri semnificative (îmi este greu să precizez care ar fi limitele unei asemenea discuții, întrucât, practic, aproape orice domeniu, teorie sau idee majoră a științei și culturii contemporane intră în atenția demersurilor sale intelectuale). Domnia-sa este nu numai o personalitate de elită a științei și culturii românești, ci a devenit, de multă vreme încoace, o veritabilă *instituție academică* în sine. Zecile de tomuri semnate până în prezent, acoperind o uriașă arie științifică și culturală, toate constituind demersuri cu o pronunțată nuanță de originalitate și constituind, în majoritatea lor, contribuții meritorii pe plan național și internațional, pot confirma afirmațiile anterioare. Să binevoiască, așadar, oricine să-i studieze impunătoarea activitate științifică, filosofică, culturală, universitară, academică, de cercetare, managerială, industrială, politică și diplomatică, scriitoricească și publicistică – nu cred că lista este epuizată –, fără ca aceasta (fac o cuvenită completare) să însemne claustrarea în adevăruri științifice abstracte ori în speculații filosofice impenetrabile. Academicianul Drăgănescu a rămas un om deschis la dialog, chiar atunci când unii n-au mai dorit să dialogheze cu dânsul, și a păstrat un optimism lucid, o mentalitate democratică, impregnată de speranța în viitor, într-un timp al scepticismului declarat de mulți alții, dacă nu chiar al pesimismului.

Fiindcă la concepția filosofică și lucrările elaborate de domnia-sa în domeniile științelor socio-umane m-am referit pe larg cu alte ocazii¹, aş dori, de această dată, să fac câteva referiri, cu substrat predominant psihologic și afectiv, la „întâlnirile admirabile” pe care le-am avut, de-a lungul anilor, cu opera, persoana și *realitatea* Mihai Drăgănescu. Îndrăznesc să susțin, astfel, că Domnia-sa, prin întreaga activitate desfășurată de-a lungul vieții, a creat o realitate specifică și aparte, ceva în genul unui „spațiu Drăgănescu”, dacă îmi este permis să utilizez, prin analogie, sintagmele filosofiei structural-fenomenologice referitoare la „spațiul mioritic” și la „spațiul Eminescu”.

Cu lucrările filosofice și eseistice ale academicianului Drăgănescu m-am întâlnit în anii studenției mele, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie-Filosofie. Eram atunci în căutarea unor concepții, teorii, paradigme filosofice care să-mi clarifice drumul în filosofie. (Desigur, nu scontam pe vreo „cale regală” cu pretenții de exclusivism, sub auspiciile unui „guru” inspirat – așa cum s-a înțeles și se mai înțelege, uneori, filosofia). În consecință, citeam cât puteam de mult la toate materiile, urmărind cu nerăbdare locul de unde avea să apară „scânteia” revelatoare. Destul de curând, însă, mi-am dat seama că *filosofia științei* (în particular *filosofia fizicii*) era candidatul preferat al căutărilor mele. Fascinantele dialoguri și dezbateri între marii fizicieni ai epocii moderne și contemporane, interpretările filosofice oferite teoriilor, descoperirile geniale care au revoluționat știința începutului de secol XX, îmi apăreau ca dătătoare de sens, coerență și veridicitate pentru formarea mea filosofică și general-intelectuală. Ulterior, pe parcurs, am sesizat că această certitudine nu era una *dogmatică*, ci una *problematică* (dacă mă pot exprima astfel), pe măsură ce pătrundeam spre punctele și aspectele neclare, disputate și controversate ale ideii de realitate fizică, din direcția filosofiei

¹ Vezi, de pildă, *Receptarea „ortofizicii” în filosofia românească*, în (coord. Dan Tufiș, Gheorghe Tecuci, Adrian Rusu, Ionuț Isac), *Mihai Drăgănescu în Medias Res*, Editura Academiei Române, București, 2004, pp. 195–209.

mecanicii cuantice, sprijinit fiind, ocazional, de colegi fizicieni, matematicieni și informaticieni.

Trebuie să menționez că studenția mea se petrecea într-un timp deosebit de „sărac” (cum spune poetul) – ultimii ani ai regimului comunist în România – sărac în idei, modele, speranțe, planuri de viitor. Perioada 1984–1989 a reprezentat, indubitabil, pentru țara noastră, fundul unui abis de epocă proclamat a fi una „socialistă multilateral dezvoltată”, dar în realitate și prin excelență, una anti-filosofică și antiumanistă. Ce-i rămânea de făcut unui tânăr care – contrar vitregiei acestui timp – încerca dificilul exercițiu al formării în filosofie? Mai ales că, spre deosebire de alte generații de studenți, care avuseseră profesori iluștri, personalități extraordinare, creatori de sisteme și concepții, capabili să prefigureze „cheia logică” a unei întregi discipline încă la prelegerea inaugurală (de pildă, L. Blaga sau D. D. Roșca), generația mea nu a beneficiat de această șansă.

Pentru a suplini asemenea lipsuri trebuiau făcute eforturi proprii considerabile care, privite din exterior cu superficialitate, puteau genera neînțelegeri. De pildă, în situația mea, descendența filială directă dintr-un profesor universitar de filosofie (Dumitru Isac) a fost speculată de multe ori la modul excesiv. Specializările tatălui meu în istoria filosofiei grecești antice, logică, etică și estetică erau extrapolate automat asupra mea ca „norme” obligatorii de acceptat și realizat. De câte ori am fost întrebat despre domeniile de specializare și chiar „somat” să le îmbrățișez pe cele anterior menționate! Firește, lecturi consistente am făcut în aceste ramuri, dar le-am subordonat scopului meu de perspectivă: înțelegerea filosofiei prin asimilarea paradigmelor filosofiei științei. Am preferat, deci, să mă aflu în contradicție cu convingerile unora dintre profesori decât să abandonez ceea ce am considerat a fi crezul meu personal în filosofie. Oricum, privind retrospectiv, nu regret opțiunea mea, chiar dacă ea mi-a impus nu puține sacrificii pe planul vieții personale precum și, uneori, dificultăți în relațiile interumane.

Dacă ar fi să apreciez în câteva cuvinte atmosfera existentă la momentul primei mele formări filosofice și, totodată, să mă raportez la mult-discutatul concept de „generație”, aş spune că aparțin unei generații de tineri căreia – până la un moment dat, cel puțin –, *i-a fost interzis să cunoască, să spere și să admire*. Mărturisesc că, întrezărite prin lecturile filosofiei structural-fenomenologice, persoana și personalitatea Profesorului Drăgănescu îmi recomanda un temei cel puțin rezonabil de cunoaștere, speranță și admirație.

Eram student în primul an la filosofie. În cadrul seminarului de ontologie (care pe atunci purta denumirea oficial-canonice de „materialism dialectic”) al D-nei Prof. Călina Mare, am prezentat un referat pe tema realității fizice, fiind îndrumat către unele lecturi în problematica de specialitate. Cu ocazia cursului, dânsa a atras atenția asupra unor lucrări și autori de prestigiu din literatura autohtonă consacrată ontologiei și filosofiei științei, amintind și punctul de vedere al lui Mihai Drăgănescu. Din acel moment, lecturilor numeroase pe care le făceam în filosofia științei (mai ales filosofia fizicii) li s-au adăugat textele lucrărilor *Profunzimile lumii materiale, Ortofizica*, apoi și altele). Nu era, propriu-zis, o juxtapunere, întrucât filosofia structural-fenomenologică proiecta o nouă lumină asupra unor puncte sau aspecte problematice ale științei contemporane, cu posibile răspunsuri la întrebări deschise privind realitatea fizică, micro-sistemele și universul cunoscut, informația, viața și conștiința, cultura și civilizația. Această viziune filosofică nu semăna cu ceea ce citisem sau auzisem anterior, fapt care i-a sporit foarte mult aportul de interes pentru preocupările mele, ceea ce m-a determinat să-mi dedic constant un timp de lectură pentru lucrările autorului modelului ontologic ortofizic.

Avansând, apoi, cu cercetările de filosofia științei, curente și epoci întregi ale istoriei filosofiei, precum și discipline filosofice numeroase (ca ontologia, epistemologia, logica, praxiologia, filosofia culturii și istoriei ș.a.) îmi deveneau, oarecum paradoxal, tot mai inteligibile și integrabile într-o paradigmă coerentă. Nici nu există, după câte se pare, o altă modalitate de înțelegere a filosofiei

decât aceea a unei „punți” de legătură sau a unui „nod-relev” unificator, fiindcă, așa cum scria Noica, întreaga cultură (și întreaga filosofie, adaug eu) trebuie atacată cu o idee. De fapt, Noica a fost, pe plan filosofic și cultural-general, unul dintre puținele mele repere de maximă altitudine ale acelei vremi. L-am admirat prin prisma scrierilor sale seducătoare, însă n-am îndrăznit să-l vizitez la Păltiniș ori să-i scriu, ezitând din motivul binecunoscutei sale exigențe față de învățăcelul în filosofie, în primul rând pe planul lingvistic (în mod deosebit, limbile greacă și germană).

Am considerat, așadar, firesc să întreprind o cercetare cât mai amănunțită a lucrărilor care teoretizează ortofizica. Însă, din varii motive, la finele facultății nu am putut insera în lucrarea de absolvire referitoare la ideea de realitate fizică în dialogul filosofic contemporan, decât un scurt paragraf pe această temă, conținând – după cum aveam apoi să constat – unele inadvertențe de interpretare. Fapt pentru care m-am hotărât să-mi continui preocupările dedicate filosofiei structural-fenomenologice într-o teză de doctorat (*Modelul ontologic ortofizic*), posibilitate concretizată începând cu toamna anului 1990, când mi-am început activitatea în calitate de cercetător științific la Institutul de Cercetări Socio-Umane al Academiei Române, Filiala din Cluj-Napoca. Conducătorul meu de doctorat, Prof. univ. dr. Balazs Alexandru, m-a sprijinit cu multă răbdare și competență pe parcursul dificil al elaborării tezei, oferindu-mi cu ocazia fiecărui examen și referat noi teme de meditație și subiecte de dezvoltat, motive care mă fac să-i fiu profund recunoscător. Desigur, au existat voci răzlețe, inclusiv din interiorul Catedrei de Filosofie de la universitate, care încercau că ironizeze și să bagatelizeze tentativa mea; le-am lăsat la o parte și am procedat așa cum mi-a dictat conștiința. Teza a fost susținută public la Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Istorie-Filosofie, la data de 11 octombrie 1996. Ulterior, am mai publicat două cărți pe această temă, și anume *Problematika ontologică în filosofia structural-fenomenologică*, Editura Fundației „Constantin Brâncuși”, Târgu-Jiu, 1998, respectiv *Introducere în filosofia structural-fenomenologică. Paradigma ortofizicii*, Editura „Ardealul”,

Târgu-Mureș, 2001, carte în versiune electronică, disponibilă pe Internet la adresa <http://www.history-cluj.ro>.

Prin aceste lucrări am urmărit conturarea cadrului metodologic necesar analizei și înțelegerii filosofiei structural-fenomenologice ortofizice, ceea ce presupune, printre altele:

- situarea ortofizicii în contextul istoriei filosofiei românești și universale (cu un accent aparte pe relaționarea ei la filosofia contemporană);

- analiza lingvistică, logico-semantică a demersurilor ontologice, epistemologice și lingvistice specifice filosofiei în discuție (în mod deosebit studierea vocabularului nou creat și introdus de autor);

- analiza ontologică comparativă și degajarea concluziilor privind zonele de rezistență, precum și aspectele încă insuficient clarificate, asupra cărora se impune o revenire din partea autorului

Se cuvine amintit aici ecoul considerabil al acestei concepții pe plan internațional (mai ales în Marea Britanie și SUA, dar și în alte țări, ca Franța, Belgia sau Grecia), asociat faptului că diferiți autori, profesori, cercetători, savanți și filosofi de renume, au ajuns în mod independent la concluzii foarte apropiate de cele ale D-lui acad. Mihai Drăgănescu (de exemplu, David Chalmers, Richard Amoroso, Roger Penrose, Menas Kafatos, Yves Kodratoff ș.a.). Faptul că Acad. Drăgănescu a elaborat lucrări prin care prefigurează această paradigmă încă din anii 1979–1985 este cu atât mai remarcabil cu cât autorii străini amintiți și-au făcut publice atari preocupări abia în deceniul 1994–2004, ceea ce vine să demonstreze încă o dată – în pofida scepticismului rebel al unora – potențialul de creativitate al filosofiei și culturii românești.

Ce a însemnat pentru mine contactul cu ortofizica?

Pe de o parte, a reprezentat o experiență intelectuală benefică privitoare la specializarea mea în ontologie, epistemologie, filosofia științei și istoria filosofiei românești. Filosofia structural-fenomenologică ortofizică propune idei, modele, teorii, posibile soluții la probleme deschise ale științei contemporane, constituindu-se totodată într-o nouă paradigmă în filosofia științei.

Pentru a da un răspuns care să indice starea mea de spirit de atunci (care nu s-a modificat, de altfel, până astăzi și am temeuri să cred că va rămâne, în mod esențial, aceeași) aş afirma că, în primul rând, datorită precarității cercetărilor anterioare – condensate în câteva studii și articole semnate de diverși autori, unii fiind specialiști de notorietate, alții mai puțin cunoscuți – iar apoi, în al doilea rând, din motivul unor multiple neînțelegeri sau, mai bine zis, al manierelor greșite de interpretare a acesteia, ortofizica a rămas insuficient cunoscută și înțeleasă. Cu unele dintre ele am făcut cunoștință indirect, prin deducții proprii (care s-au dovedit ulterior a fi aproape în totalitate corecte), pornind de la informații disparate și incomplete, iar cu altele direct, datorită exprimării unor opinii personale din partea câtorva cadre didactice de la facultate, iar, mai târziu, a unor preținși „specialiști în toate” ai culturii literare românești. Mi-am dat seama că toate aceste „părerii” filosofice erau de o șubrezenie evidentă, trădând fie obediența față de comandamentele politice ale perioadei comuniste, fie de lipsa de lectură și informare (a se înțelege uneori chiar ignoranța voită) a celor ce le-au exprimat, ca de exemplu:

- opinia că filosofia structural-fenomenologică ortofizică este o dezvoltare creatoare a marxism-leninismului (interpretare „pe linie”, conformă specificului perioadei anterioare anului 1990, dar neconformă adevărului); în realitate nici vorba de așa ceva fiindcă, în pofida unor termeni ca „materie”, „materialism” ș.a. această filosofie merge mult mai departe, deschide cu totul alte orizonturi decât ar fi putut să o facă filosofia marxistă, indiferent în care din variantele ei; sau

- opinia că ortofizica n-ar fi altceva decât o reluare a aristotelismului și hegelianismului (lucru absurd, întrucât o atare „reluare” este lipsită de sens – o imposibilitate și o inutilitate în același timp); ea valorifică tradițiile gândirii filosofice universale, dar edifică o construcție nouă, independentă, care introduce pe planul ontologico-metafizic două principii primordiale (*lumatia* și *informateria*), categoria de *ortosens* și cea de *informație fenomenologică profundă*, sugerată de cuceriri ale științei sec. XX, nicidecum de filosofii speculative ale trecutului.

Pe de altă parte, am avut ocazia – deloc frecventă și deloc neglijabilă sub aspect psihologic-emoțional – să studiez concepția unui gânditor român în viață, infirmând prejudecata (din păcate încă foarte răspândită) conform căreia numai gânditorii din alte spații geografice și, pe deasupra, morți de sute sau mii de ani, merită atenția și respectul exegeților. Lesne se poate observa că e mult mai comodă investigarea unui sistem sau a unei teorii filosofice al căror autor, plecat fiind dintre cei vii, nu are cum să dea replică la interpretări eronate și, evident, nici nu va mai aduce plusuri ori modificări la cele scrise deja, eventual compilate de emuli postumi și obscuri.

Pe academicianul Mihai Drăgănescu l-am cunoscut personal în primăvara anului 1996, la sediul ambasadei României de la Bruxelles, unde i-am înmănat un exemplar din teza de doctorat. Eram atunci invitat în Belgia pentru un colochiu internațional despre personalitatea și opera lui Descartes, organizat de Universitatea din Louvain-la-Neuve. Domnia-sa nu a avut cunoștința de faptul că eu mă înscriesem la doctorat pe tema filosofiei structural-fenomenologice, până în momentul primei redactări complete a tezei (mijlocul anului 1995), când l-am contactat telefonic la sediul ambasadei. Am procedat astfel din mai multe motive, cel mai important fiind acela că nu am dorit să sugestionez receptarea cercetării mele înainte de finalizarea ei preliminară.

Prima impresie a acestei întâlniri excepționale, care îmi stăruie în minte și care avea să se consolideze în anii următori, a fost aceea a extraordinarelor calități intelectuale, morale și sufletești ale ambasadorului și academicianului Mihai Drăgănescu. Un mare rafinament al dialogului, purtat cu o deosebită competență în numeroase domenii, o discretă generozitate și amabilitate, un model de relaționare și comunicare interumană, pe fondul unei mari modestii – tot mai rară (trebuie să o spun, cu mare regret), în lumea academică actuală. Aceleași calități le-am constatat cu o deosebită satisfacție la soția Domniei-sale, Doamna Nora Rebreanu. (De altfel, consider că acești doi oameni reprezintă cel mai carismatic cuplu de intelectuali pe care l-am cunoscut vreodată, cel

puțin în spațiul românesc). Chiar dacă între timp am mai făcut cunoștință, în diverse ipostaze, cu câțiva academicieni și ambasadori, primirea mea atunci, la Bruxelles, a fost una de neuitat și, din câte se arată lucrurile, nu pare să aibă echivalent în viitorul apropiat.

Amprenta personalității academicianului Drăgănescu s-a exercitat și asupra mea, asemenea generațiilor de studenți, doctoranzi, cercetători, profesori și academicieni care s-au instruit sub îndrumarea Domniei-sale în electronică și informatică. Desigur că, în cazul meu, aceasta s-a realizat într-o modalitate aparte, întrucât eu mă formasem în domeniul științelor socio-umane (istorico-filosofic). Dar, tocmai din acest motiv, este posibil ca dialogul nostru să fi fost atât de fecund, datorită unei *complementarități* firești de preocupări, într-un timp al *inter-* și *transdisciplinarității*, fără a omite amănuntul că Dl. Drăgănescu este un foarte bun cunoscător al filosofiei și al culturii umaniste, peste nivelul multora dintre specialiștii cu pretenții în aceste domenii.

Participările mele ca invitat la Conferința „Modelarea structural-fenomenologică” organizată la Academia Română între anii 1997–2001, apoi la sesiunile anuale ale CRIFST (din 2001 până în prezent), primirea mea ca membru corespondent al AOȘR, m-au introdus, treptat, în atmosfera Secției de Știința și Tehnologia Informației, a colegilor și colaboratorilor din grupurile de lucru coordonate de academicianul Mihai Drăgănescu. Altfel spus, am intrat în *realitatea* Mihai Drăgănescu, a atmosferei de maximă elevație științifică, intelectuală și morală, unde starea mea sufletească, a minții și conștiinței mele a fost, mereu, una cu totul specială. În acest spațiu aparte din spațiul Academiei Române, mi-am continuat, de fapt, formarea. Aici am putut constata ce înseamnă să faci cercetare la nivel internațional, să valorifici rezultatele acesteia în publicații autohtone și străine de prestigiu, să participi constant și consistent la viața academică, dar, mai presus de toate acestea, ce înseamnă să dobândești calificarea și conștiința unui profesionist al istoriei și filosofiei științei, rămânând o persoană cu calități profund umane. Nutresc convingerea că, pe

măsura posibilităților mele, am dat deja câteva dovezi ale acestui fel aparte de a fi și a gândi care s-a impregnat în persoana mea, prin lucrările publicate în ultimii ani (cărți, studii, articole), în conferințe și comunicări. Desigur, ele nu pot exprima decât o parte din starea de spirit care m-a animat mereu în acest context – cea *structurală*, concret obiectivată material, mai puțin cea *fenomenologică*, subtilă și aproape infim materializabilă.

O asemenea stare de spirit reprezintă contraponderea atenției și afecțiunii speciale – căroră cu greu le-aș putea găsi echivalent la vreo persoană cunoscută, în afara familiei mele – pe care profesorul Mihai Drăgănescu mi le-a acordat mereu, cu deosebire în momente foarte dificile pentru mine și pentru amândoi (avatarurile tezei mele de doctorat, a relațiilor profesionale și interumane dezamăgitoare cu o parte a mediului academic filosofic și psihopedagogic clujean, care afișa o tentă de persiflare și denigrare a tot ceea ce făcusem până atunci; acțiunile diversioniste de atac la persoană și contestare a realizărilor savantului Drăgănescu, venite tot din mediul academic autohton, cu deosebire cel bucureștean). Poate că destinul a dorit să-mi ofere un părinte spiritual prin acest Om cu totul remarcabil, care să acopere golul lăsat în viața mea de dispariția neașteptată a tatălui meu, profesorul universitar emerit, filosoful și scriitorul Dumitru Isac. Ca orice persoană de bună-credință, pot să constat că, în pofida tuturor vicisitudinilor, OPERA și OMUL Mihai Drăgănescu au învins mereu obstacolele, nefiind susceptibile de pliere la șicanele pe care, cu o perversă plăcere, continuăm să ni le facem unii altora în România, mai ales în mediile cultural-intelectuale. Se pare că, pentru multă vreme, va rămâne greu de acceptat în țara noastră faptul că unii oameni de știință sunt capabili să contureze viziuni filosofice originale, interesante și îndrăznețe, în timp ce filosofii profesioniști se mai complac în postura de „comentatori” (altminteri, cum spunea Noica, specifică și chiar comună culturii occidentale).

Concluzionând, doresc să-mi exprim satisfacția că nu am ratat întâlnirea cu o personalitate și o operă care, așa cum spunea Constantin Noica, „s-ar putea înscrie în veac”. Personal, am convingerea că ea s-a înscris deja în veac, datorită curajului cu care

academicianul Drăgănescu, om de știință „exactă”, a îndrăznit să reabiliteze metafizica și filosofia științei într-o epocă foarte potrivnică și riscantă unui asemenea demers, precum și modalității în care a dat concepției proprii – în ciuda detractorilor ocazionali și interesați – notorietate internațională. Tot Noica a prezis la timpul său (din câte cunosc) importanța de care se va bucura ortofizica, în special în rândul tinerei generații de cercetători, din care se va detașa o teză de doctorat pe tema respectivă. Mă bucur că eu am fost autorul acestei teze, adevărindu-l pe Noica întru spirit și pe Mihai Drăgănescu întru faptă, realizări care mă onorează în mod deosebit și îmi dau o satisfacție intelectuală și afectivă particulară. Doresc, cu această ocazie să-i adresez Domnului academician Mihai Drăgănescu tradiționalul „La mulți ani!” și urarea ca prestigioasa operă, cu care s-a impus printre contemporanii săi, să fie îmbogățită în anii care vin cu noi contribuții originale științifice și filosofice, consonante spiritualității noului secol și mileniu în care ne este dat să trăim.

*

ANEXĂ

ORTOFIZICA – TEORIE FILOSOFICĂ ȘI VIZIUNE INTERDISCIPLINARĂ**

Elaborată de academicianul Mihai Drăgănescu, *ortofizica* (înțeleasă ca nou domeniu al filosofiei, care urmărește elaborarea unui model al existenței profunde) reprezintă o viziune situată explicit de autor în sfera *materialismului informațional*, cu numeroase deschideri originale în direcția filosofiei științei, a

** Text trimis spre publicare în volumul colectiv (coord. gen. Ion Văduva-Poenaru), *Enciclopedia marilor descoperiri, invenții, teorii și sisteme din istoria, știința și cultura românească, de-a lungul timpului*, Vol. I, Editura GENEZE, București, 2002 și apărut în lucrarea respectivă (pp. 256–264), fără ca numele autorului să figureze pe lista colaboratorilor („realizatorii pe domenii”). Întrucât așteptarea timp de 6 ani a unor scuze din partea editurii respective, eventual a publicării unei erate, s-a dovedit inutilă, am hotărât reproducerea materialului în abordarea de față, pentru ca cititorii volumului respectiv să poată cunoaște identitatea acestui autor.

naturii, a mentalului, precum și a ontologiei, fapt semnalat deja în numeroase lucrări exegetice apărute pe plan intern și internațional. Ea are în vedere permanent date ale științei zilelor noastre, idei filosofice, fapte de experiență social-politică, interpretări istorice, urmărind identificarea și dezvoltarea unui model unitar de explicare a proceselor fizice, biologice, informaționale, mentale și psihologice, concentrat în sintagma *inelul lumii materiale* sau *inelul existenței*. În spațiul științific și cultural românesc, în care numeroase construcții epistemologice și ontologice s-au întemeiat pe cuceririle cunoașterii moderne și contemporane în domeniul științelor naturii, ortofizica reprezintă o realizare de importanță majoră. Filosoful român Constantin Noica scria despre ea că „se va înscrie în veac”, afirmând că este o concepție pentru secolul XXI.

Detaliate pe parcursul unui interval temporal de circa 25 ani (considerând începutul emiterii primelor nuclee ideatice în anii 1972–1975), elementele modelului ontologic structural-fenomenologic ortofizic s-au concentrat asupra desfășurării unui amplu proiect filosofic, după cum urmează:

- schițarea și, ulterior, consolidarea liniamentelor unei viziuni filosofice asupra științei și a unui model ontologic original („ontologia structural-fenomenologică” sau „ontologia ortoexistenței”), prin intermediul lucrărilor fundamentale, veritabile „nuclee tari” ale acestei concepții: *Profunzimile lumii materiale* (1979) și *Ortofizica* (1985), reeditate în volumul *Inelul lumii materiale* (1989), respectiv lucrările de rang secund, cu rol de „centură-înveliș”: *Sistem și civilizație* (1976), *Știință și civilizație* (1984) sau *Spiritualitate, informație, materie* (1988);

- identificarea principiilor filosofice ale unei viitoare științe structural-fenomenologice, obiectul volumelor *Informația materiei* (1990), *Electronica funcțională* (1991), *Eseuri* (1993), *L'universalité ontologique de l'information* (1996) și *Cariatidele gândului* (1996);

- crearea unei teorii structural-fenomenologice a spiritului, demers inaugurat de volumul *Eseuri*, reluat în *Cariatidele gândului* și care „rămâne un obiectiv de atins în restul vieții autorului”, abordat prin numeroase comunicări, conferințe, studii, articole și

eseuri publicate pe Internet, în reviste de specialitate din România, Europa Occidentală și SUA, cu deosebire după 1996 (cităm spre exemplificare: *De la filosofia la știința mentalului; Conștiința, frontieră a științei, frontieră a omenirii; On the structural Phenomenological Theories of Consciousness; Structural-Phenomenological Theories in Europe and USA; The Frontiers of Science and Self-Organization; The Interdisciplinary Science of Consciousness; Autofunctors and their Meaning; Categories and Functors for the Structural-Phenomenological Modelling; Some Results in the Theory of Phenomenological Categories* ș.a.). Anii 1995–1996 au fost considerați de M. Drăgănescu drept un „adevărat reviriment” în continuarea cercetărilor proprii asupra modelării structural-fenomenologice, ca urmare a contactului cu lucrările omului de știință și filosofului american David Chalmers, autor al unei viziuni structural-fenomenologice originale elaborată în mod independent, coincidentă în multe puncte cu ortofizica (*fenomenul experiențial versus sensul fenomenologic*).

Despre propria sa concepție, autorul afirma că modelul filosofic ortofizic a adus câteva idei noi, cum ar fi:

- existența unei materii sursă, primordială, profundă; prezența informației începând din această materie profundă, sub forma specifică de tipul sensului mental, fenomenologică;
- devenirea tendențială a materiei din materie profundă în materie substanță, o parte din această substanță fiind introdusă (adică vie) în componenta sensibilă fenomenologică a materiei profunde;
- constituirea, prin procese de generare din materia profundă și de întoarcere în această materie, după ce s-a parcurs întregul ciclu al unui univers, eventual cu conștiință, a unui *inel al lumii materiale (ILM)* cuprinzând diverse straturi ale realității.

Până în prezent, modelul structural-fenomenologic ortofizic a stârnit un interes accentuat pe plan intern și internațional, concretizat în reacțiile favorabile ale unor savanți și filosofi din România, Franța, Belgia, Grecia, SUA, Japonia. În perioada 1997–2001 s-a desfășurat anual la Academia Română, sub egida Secției de

Știința și Tehnologia Informației, Conferința „Modelarea structural-fenomenologică”, cu participare internațională. Mihai Drăgănescu este laureatul a 3 premii filosofice în țară (Premiul „Flacăra”, 1984, pentru contribuții la dezvoltarea gândirii originale, cu lucrarea *Profunzimile lumii materiale*; Premiul „Amfiteatru – Viața Studențească”, 1986, pentru lucrarea *Ortofizica*; Premiul „Constantin Noica” al Asociației Oamenilor de Știință, 1996, pentru contribuții la dezvoltarea filosofiei și științei românești, cu lucrările *Informația materiei și Eseuri*) și unul în străinătate (1999) acordat de International Biographical Center din Oxford, pentru întreaga activitate din electronică și filosofia științei.

Apreciind că edificarea unui model teoretico-filosofic presupune cu necesitate raportarea la trecutul istoric al domeniului, în scopul (auto)definirii identității, rezultat atât al asimilării unor rezultate anterioare notabile cât și al delimitărilor critice, M. Drăgănescu regândește concepte și categorii filosofice tradiționale printr-o hermeneutică a textului original, în scopul sesizării unor sensuri implicite, insuficient sau deloc luate în considerare până acum (*forma și materia* la Aristotel; „*lucrul în sine*” la Kant; *substanța imaterială* la Eminescu; „*diferențialele divine*” la Blaga ș.a.). Categoriile ortofizicii trimit la momente importante din istoria gândirii filosofice românești și universale, la anticipări și prefigurări ale unui mod inedit de a vedea realitatea.

Amploarea logic-sistematică a concepției filosofice structural-fenomenologice este remarcabilă, în special datorită dispunerii tripartite a problematicii ontologice pe palierele „universurilor” *fizic, biologic și informațional*. Efortul filosofiei structural-fenomenologice de a contura și explica, prin intermediul *modelului ontologic ortofizic*, o realitate presupusă *materială* în esența ei, acumulează principalele resurse ideatice din zona *ontologiei* și a *filosofiei naturii*. Dezideratul său mărturisit este *ontologia generală* – o cuprindere a *totalității existenței* (care să includă omul și societatea). Totuși, acest model ontologic insistă în zona *realității fizice*, a *universului fizic*, investit de știința actuală cu o structură arhetipal-paradigmatică pentru toate componentele sale. Dar,

întrucât universul fizic, așa cum ni se prezintă la nivelul cunoașterii științifice actuale, nu poate fi explicat în profunzimea sa decât dacă sunt admise și *principii non-fizice* sau *extra-fizice*, prin intermediul cărora este modelat conceptual, sporindu-i gradul de inteligibilitate, concluzia – aparent paradoxală – vine de la sine: pentru a se putea explica universul fizic cognoscibil prin *știința structurală* trebuie să depășim cadrele acestea din urmă, ceea ce nu implică negarea realizărilor eminente ale *științei și cunoașterii structurale* de până acum, ci reconsiderarea lor dintr-o nouă perspectivă.

Ortofizica postulează două *substanțe materiale primordiale*, din a căror interacțiune ia naștere *ortoexistența*. Astfel, existența noastră (mai exact spus, *existența-univers*) în care trăim face schimburi substanțialo-energetice cu ortoexistența. Cu toate că nu poate fi percepută nemișcat de simțuri, ortoexistența este posibil să fie dedusă prin raționamente și experimente filosofice (mentale), iar în cele din urmă, fizice și informaționale. Autorul paradigmei ortofizicii schițează, de altfel, câteva asemenea ipotetice experimente (*experimentul existenței și non-existenței, experimentul afirmării*). Modelarea spațio-temporală ortofizică a existenței afirmă „continuitatea unei matrice profunde” a acesteia, care face posibilă apoi continuitatea generală a universului și mediului nostru înconjurător. Primordiale universului și spațio-temporalității macroscopice sunt *cronosul și cosmosul*. *Universul* apare ca fiind prima discontinuitate a cosmosului (cosmosul fiind *continuitatea discontinuă* prin excelență), ca *Unul-multiplu* din care rezultă apoi toate obiectele fizice ale realității, până la particula elementară, cu proprietăți speciale. Pe plan temporal, primordial este *cronosul*, asemănător ortosensului „a exista”.

Privind din interiorul paradigmei structurale de gândire, ideea cea mai insolită pare a fi *postularea ortoexistenței ca zonă adimensională a existenței*. *Adimensionalitatea* face din ortoexistență o „coordonată suplimentară a lumii materiale”. Cele două substanțe materiale primordiale, *lumatia și informateria*, au proprietăți speciale, neuzuale lumii cunoscute actualmente. *Informateria* apare ca o materie informațională, unde informația se manifestă, în primă instanță, fenomenologic, ca o sensibilitate fizică.

Lumatia este materie profundă, care se structurează numai prin cuplajul ei cu informateria, cu rezultatul apariției cuantelor de spațiu și a particulelor elementare. *Lumatia și informateria constituie matricea fundamentală a lumii*. Ele sunt principii de naturi diferite, din al căror cuplaj a rezultat universul cunoscut, eventual pot rezulta și alte universuri. Informateria structurează lumatia, conține „legile universului condensate informațional” și produce un *dezechilibru* al stării fundamentale a lumatiei. Din această interacțiune rezultă universuri, lumi, spații și timpi, în particular universul în care ființăm. Nu este exclus, arată M. Drăgănescu, ca informateria în stare „pură” să producă „generații spontanee” de existențe dezordonate care, prin variate procese, pot ajunge să inducă, în anumite cazuri, structuri și stări de ordine.

Ceea ce conferă coerență abordării ontologice și general-filosofice a ortofizicii provine din faptul că *informația* e concepută în calitate de factor unificator al diferitelor existențe-univers sau de ingredient fundamental al existenței (C. Noica spunea că avem de-a face aici cu o lume a „subiectelor de realitate”, nu a simplelor obiecte). Abordarea structural-fenomenologică se referă la întreaga realitate (inclusiv conștiința), încât inelul existenței poate fi delimitat pe 4 zone distincte: ramura fizicii structurale și a realității structurale; ramura *introdeshiderii*, care permite fenomenologicului să participe alături de structuri la constituirea viului și mentalului; îmbinarea acestora în organisme și conștiințele din univers; apariția primelor două ramuri din fondul energetic și informațional al existenței profunde. Aici intervine ipoteza *ortosensului* (*ortosensurilor*) sau a *sensului fenomenologic*, aptă a unifica, filosofic-speculativ, disparitățile sau neconcordanțele fizicii cuantice cu teoria relativității. Astfel, fenomenologicul apare ca sursă atât pentru structurile fizice ale universului, cât și pentru domeniul viului și mentalului.

Cu toate că biologia moleculară nu a reușit să explice natura viului, ea îndreptățește câteva principii fundamentale, aplicate de filosofia structural-fenomenologică în cercetarea celulei ca organism abstract: *principiul insuficienței cunoașterii structurale a*

materiei vii; principiul autoconsistenței materiei; principiul existenței unei materii profunde; universalitatea ontologică a proceselor informaționale; acțiunea informateriei și lumatiei în materia profundă și principiul introdeshiderii organismelor vii spre profunzimi. Sunt astfel valorificate intuițiile sau dezvoltările explicite ale multor savanți și filosofi contemporani, unii aparținând spațiului românesc (C. Rădulescu-Motru, Fl. Nicolau, Șt. Odobleja, L. Blaga, C. Noica, Șt. Lupașcu, V. Săhleanu ș.a.), sau reprezentând diferite alte spații culturale (W. Ostwald, A. Einstein, N. Bohr, L. de Broglie, E. Schrödinger, W. Heisenberg, D. Bohm, A. Wheeler, R. Penrose, J. Monod ș.a.).

Analizând informația sub aspectele ei sintactice, semantice și pragmatice, luând în considerare înțelesul, semnificația de context și semnificația de referință (prin reinterpretarea teoriei sintetice a semnificației a lui M. Bunge), M. Drăgănescu schițează o posibilă *teorie generală a informației*, bazată pe noțiunile de *ortosens, sens, semnificație, informație sintactică, structurală și fenomenologică, informație de bază a universului fizic* etc., ajungând la concluzia că este posibilă o tratare unitară a informației în întregul inel al existenței. Problema fundamentală pe care o ridică teoretizarea conceptului de informație în viziunea filosofiei structural-fenomenologice ortofizice este aceea a conținutului acestui concept, a clasei sale de referință. Principalele relații formale utilizate de ortofizică pentru exprimarea în linii fundamentale a complexității organismelor vii ca obiecte fizico-informaționale pot fi rezumate astfel:

- *organismul = corpul fizic (trup + informaterie) + procesele mentale asociate + mintea*, corpul viu fiind, structural-fenomenologic, format din trup (corpul fizic-structural) și informaterie; de asemenea, în general, organismul este un corp cu procese mentale;

- *corpul = corpul fizic = trup + informaterie = corp fizic structural + corp fenomenologic* în unitatea lor intimă sau *corpul (viu) = corpul fizic (trup + informaterie) + mintea unității corpului*, corpul viu fiind o unitate informaterială a unei discontinuități discontinue sau unitatea informaterială a unei structuri fizice;

- *mintea (mintea totală) = mintea corpului + mintea propriuzisă (mintea creierului și sistemului nervos)*, mintea fiind compusă

dintr-o parte referitoare la corp și alta, referitoare la comportarea informațională a corpului;

- *mintea corpului = mintea unității corpului + mintea dinamicii interne și externe a corpului;*

- *mintea unității corpului = sensul fenomenologic al unității corpului (unic) + sensuri suplimentare reflectând aspecte ale unității corpului.*

Cel mai înalt produs al lumii vii, omul, este un organism cu spirit, cu caracter social și existențial, un obiect viu fizico-informațional cu mare disponibilitate informațională.

Ortofizica aparține unui gen de teorii și considerații filosofice asupra conceptului și fenomenului informației care încearcă surprinderea determinațiilor esențiale ale acesteia ca univers autonom, cu ființare în sine. Un asemenea punct de vedere incriminează limitările teoriei informației la aspectul cantitativ (așa cum procedează, de exemplu, teoriile ciberneticii și teoriile comunicării), subliniindu-se vastul potențial încă nedescoperit sau insuficient pus în valoare al aspectului calitativ al acesteia. Aici se includ teoriile non-matematizate ale informației, cu precădere ipotezele, teoriile și construcțiile filosofico-metafizice asupra informației (cum este și cazul teoriilor structural-fenomenologice).

Filosofia structural-fenomenologică ortofizică ia în considerare teoriile contemporane ale informației prelucrată matematic, dar păstrează presupuziția unui univers informațional *în sine*, care nu poate fi înțeles pe deplin pe cale matematică (sau, în general, formalizabilă). Într-o viziune mai largă asupra realității, *informaționalul devine o modalitate de integrare multi- și inter-disciplinară*. Rolul informației ca factor integrator al abordării multidisciplinare și interdisciplinare în știința contemporană este circumscris prin invocarea următoarelor domenii: filosofia informației; știința informației; tehnologia informației; industria informației; economia informației; relația cultură-informație; societatea informațională (incluzând problemele inteligenței sociale și ale democrației informației); crearea (generarea) de informație. Corespunzător, se propun, de asemenea, mai multe trepte ale abordării multidisciplinare:

O abordare multidisciplinară sistemică, formală, care poate lua și o formă matematică;

O abordare multidisciplinară formal-neformală, în care alături de abordarea A se ține cont și de factori cu caracter neformal, cum sunt ideologicul și politicul, care au o anumită putere integratoare. Pe această treaptă nu se ține cont de factorii neformali care nu au caracter integrator. În general, factorii neformali cu caracter social au un anumit rol integrator;

O abordare multidisciplinară arhemică deplină, depășind granițele paradigmei sistemice, care ține cont de întreaga realitate formal-neformală, adică de posibilitățile creatoare ale omului și societății; nu numai de cunoașterea actuală, ci și de viitor. Aceasta ar fi o adevărată abordare arhitecturală, chiar dacă în fiecare moment ea nu va putea fi realizată decât parțial.

Foarte importante sunt și *problemele logico-semantice* puse de ortofizică. Lucrările lui M. Drăgănescu introduc numeroși termeni filosofici noi, în contextul unui întreg vocabular inedit. Legătura limbaj filosofic-realitate este făcută printr-o terminologie în cea mai mare parte originală, cu implicații epistemologice dintre cele mai interesante. „Reașezarea semantică” – atribut al oricărei concepții originale – este însoțită de reconsiderarea problemelor ontologice și epistemologice fundamentale, din perspectiva *factorului informațional* – „liant” al întregii existențe. Interpretarea rolului *limbajului natural*, a *semanticii fenomenologice de sens* și *teoriilor lingvistice* din perspectiva ideii informației profunde, se prelungește în considerațiile autorului român despre *cunoaștere, adevăr și criteriile adevărului*, relația dintre *teoria semnificației* și *principiul corespondenței*, rolul *subiectului individual* și al celui *colectiv* în cunoaștere etc.

Enunțurile care fixează axiomatic principiile *științei structural-fenomenologice* sunt *metaștiințifice* (sau *metateoretice*). Viziunea cuprinderii structuralului și fenomenologicului este, înainte de toate, *teoretico-filosofică*, rămânând o problemă de viitor dacă și cum anume știința pozitivă va opera validarea corespunzătoare a constructelor acesteia. Ele se enunță astfel: *principiul insuficienței cunoașterii structurale (I)*; *principiul*

autoconsistenței materiei (II); principiul materiei profunde (III); principiul universalității ontologice a informației (IV); principiul universalității ontologice a energiei (V); principiul tendințelor devenirii (VI); principiul universalității interacțiunii dintre materie și informaterie (VII) și principiul modelării structural-fenomenologice (VIII). Posibilitatea unei științe a ortoexistenței este implicată de necesitatea modelării proceselor din materia profundă, cu o evidentă finalitate socială pozitivă. În noile modele, arată M. Drăgănescu, trebuie să apară *sensurile fenomenologice*, precum și *operatori de interacțiune* între structuri și sensuri fenomenologice (concretizat prin abordările filosofice recente ale autorului român în direcția teoriei matematice a categoriilor)².

O preocupare de prim ordin a autorului ortofizicii este investigarea *societalului* în determinațiile sale fundamentale, întemeiată pe ideea unei relative *autonomii* și *specificității* a acestuia. Societatea are un grad ridicat de independență, scopuri proprii și un echilibru dinamic, asigurat prin procese de evoluție și revoluție. *Cultura* face din societate o entitate specifică, iar semnificația filosofică a societății este mai importantă decât cea biologică. Societatea își elaborează țeluri culturale și filosofice, este înzestrată cu o veritabilă *voință* specifică, de natură să-i catalizeze tendințele de perpetuare și sistemul de valori.

Nivelul cel mai evoluat de dezvoltare socială în reprezintă *civilizația socioumană*. Ea este, în ultimă analiză, determinată de *tensiunea filosofică* a omului, de mirare, trăire, reflecție și acțiune a ființelor umane în realitatea prezentă și vizibilă, dar cu rădăcini adânci în *realitatea profundă*. Apărută inițial ca *tensiune biontică*, această stare nu capătă obligatoriu o expresie sau o obiectivare filosofică. Dovada o constituie numeroasele mituri și religii apărute înainte de cristalizarea reflecției filosofice. Apoi, ea nu conduce în mod automat la civilizația socioumană, întrucât aceasta presupune eliminarea definitivă a războaielor, foametei, criminalității etc. Altfel spus, omenirea *tinde* spre o civilizație socioumană, fără ca

² Demers continuat cu succes de M. Drăgănescu până în prezent.

această denumire să poată acoperi, la ora actuală, o realitate socio-culturală concret identificabilă.

În mod firesc, *gândirea filosofică* și *spiritualitatea* vor avea rolul determinant în apariția și funcționarea viitoarei civilizații socioumane. Realizarea acestui nivel foarte înalt al civilizației este posibilă prin instituirea unei calități corespunzătoare a relațiilor dintre indivizi, instituții și de ambele părți. Calitatea relațiilor dintre om și mediul natural, respectiv existența profundă, contribuie în mare măsură la precizarea conținutului și criteriilor conceptului de *civilizație socioumană*. În consecință, civilizația socioumană va porni de la *criterii umaniste, etice și estetice*, de la o justă valorizare a trecutului istoric al omenirii și o anticipare adecvată, științifică, a viitorului. Criteriul fundamental al civilizației socioumane ar fi *ideea împlinirii prin echilibru și creație în existența materială*, prin implicarea *moralului, frumosului și umanului*, în ultimă analiză a unui *sens al vieții*, pe care omul îl poate realiza prin elaborare intelectuală și creație.

Totodată, acad. M. Drăgănescu este un creator de terminologie filosofică românească. Fondul lexical filosofic al ortofizicii se cere urmărit și analizat la cel puțin 2 niveluri:

1) *nivelul creației terminologice propriu-zise* (concepte și categorii inedite în vocabularul filosofic românesc contemporan, cu o anumită fluctuație semantică internă, reflectând modificări, ajustări ale viziunii filosofice pe parcursul timpului);

2) *nivelul desemnificării unor concepte și categorii cunoscute*, vehiculate în vocabularul filosofic contemporan, românesc și universal (acestea primesc alte sensuri și semnificații decât cele consacrate anterior).

O disociere netă a nivelurilor nu este posibilă, fiindcă țesătura conceptuală a acestei filosofii le vizează simultan.

În scopul analizei semantice, se pot cerceta glosarele oferite de autor la finele volumelor *Știință și civilizație*, *Ortofizica*, *Inelul lumii materiale* și *Informația materiei*. De pildă, volumele *Ortofizica* și *Inelul lumii materiale* conțin 60 de noțiuni explicitate, și anume: *afiire, arhem, arhitectură, conștientă, conștiință, cosmos, cronos*,

experiment filosofic, fenomenologic, formal, funcțiune formală, funcțiune mixtă (formal-neformală), funcțiune neformală, inelul lumii materiale, informaterie, informație, infrabiont, introdeshidere, înțeles, înțeles formal, lumatie, lume, lume materială, mental, mental-psihologic, mezobiont, neformal, obiectiv, ontic, ontologia lumii materiale, ontologic, ontologie, ontologie informatică, ontologie informațională, ortobiont, ortoexistență, ortofizică, ortosens, ortotehnologie, ortotron, psihologic, profunzimile lumii materiale, reduționism, semantică, semnificație, sens, sintactic, sistem introdeshis, structural-fenomenologic, structură, structură informatică, subarhem, subiect, subiectitate, subiectiv, tensiune filosofică, univers, univers biologic, univers fizic, univers informațional. Glosarul volumului *Informația materiei* este cel mai bogat, având 103 noțiuni explicitate (cele de mai sus, mai puțin aceea de *semnificație*) plus următoarele: „*a exista*”, *arhem social, arhemic, arheu, arhitectură organizațională, autogestalt, automat, automat sintactic, automat semantic, conștiință inconștientă, eu, euristică structurală, euristică fenomenologică, fenomenal, funcțiune, funcțiune informală, ILM, inconștient, informal, infraconștient, materie, materie profundă, minte, organism, organizare, ortoenergie, ortofizic, ortomaterie, ortosubstanță, preconștient, semnal, semnal fenomenologic, semnal structural, sens fenomenologic, sensic, sensitate, sistem, structural, spirit, subconștient, substanță, suflet, știință structurală, știință structural-fenomenologică.* Sporirea cantitativă a noțiunilor introduse și utilizate de către M. Drăgănescu în construcția filosofiei și ontologiei structural-fenomenologice, împreună cu treptata lor rafinare calitativă, reflectă creșterea amplitudinii interogațiilor și teoretizărilor pe care ortofizica le-a întreprins până la momentul de față.

Bogăția de idei adusă de ortofizică în dialogul filosofic național și internațional face din această construcție teoretică un capitol valoros al gândirii românești. Prin spiritul propriu, care depășește și contrazice cadre formal-rigide de gândire grație unui ferment intelectual viu, al noului, al căutării de răspunsuri inedite, filosofia structural-fenomenologică impune dezbaterea unui

element caracteristic și definitoriu al gândirii contemporane: *componenta metafilosofică* – metodă critică de analiză a premiselor formale ale filosofării și rezultatelor reflecției sistematice. La o atare concluzie duce observarea atentă nu numai a filiațiilor și premiselor istorico-filosofice ale filosofiei profunzimilor existenței (evidențierea și critica limitelor materialismului și idealismului de factură tradițională), dar și a aspectelor ce țin de actualitatea imediată (*critica paradigmei sistemice, abordarea filosofică a problematicii inteligenței artificiale, a informației și arhitecturii gândirii*). Filosofia structural-fenomenologică se situează în nucleul ideatic general realist și raționalist al filosofiei românești, prin reluarea și reconsiderarea unor teme și probleme majore ale acesteia.

Pornind de la premisa unei *realități exterioare de natură materială*, perceptibilă senzorial și analizabilă rațional, care coexistă cu o *materie* unde se manifestă *informația fenomenologică*, sesizabilă și inteligibilă prin experimente mentale, modele științifice și filosofice, filosofia existenței profunde dezvoltă o *dialectică* proprie, rezultată din complicarea progresivă a analizei pe măsura parcurgerii nivelurilor sau „straturilor” existenței, de la cel anorganic la cel al conștiinței și civilizației, cuprinsă în ideea de *inel al existenței*, în interiorul căruia interacționează toate aceste niveluri ale onticului, inclusiv cel psihologic și acela al civilizației socio-umane.